

Predgovor

U mojemu je životu bilo mnogo junaka. Prvi je bio moj otac; najnoviji je Deepak Chopra. Između njih je bio junak koji me je poučio smijehu. Njegovo ime je Del Close.

Del Close bio je jedan od utemeljitelja Drugoga gradskog kazališta u Chicagu 1959. godine. On je otac suvremene improvizirane komedije kakvu poznajemo, predvodnik uspona američke satire i tvorac “happeninga”, filozof, teoretičar, veliki učitelj i, najvažnije, bio je duhovit – i stručnjak za duhovitost. Njegovo učenje pomoglo je Billu Murrayju, Johnu Belushiju, Chrisu Farleyju, Stephenu Colbertu, Amy Poehler, meni i mnogima drugima, kao i njegova filozofija da je komedija jednaka istini, a istina je jednaka duhovnom razvoju. Jednostavno rečeno, “ha-ha” povezano s “aha”, zvukom koji čovjek proizvodi spoznavši istinu.

Kažu da istina može osloboditi, ali osobno smatram da u početku može biti vrlo bolna. Kao što je Lenny Bruce jednom zgodom rekao da jednadžba komedije glasi: “smijeh = bol + vrijeme”. Del bi dio “+ vrijeme” nazvao “udaljenost”; Deepak Chopra bi to nazvao

“nevezanost”. Obojica bi se složila da prosvjetljenje iziskuje “nošenje malo prtljage”.

Smijeh godi. Knjiga *Zašto se Bog smije?* dinamično i zabavno opisuje duhovnu/zdravstveno blagotvornu prirodu smijeha, kao i stav nevezanosti, zahvalnosti te odvažnog traganja za istinom koja pogoduje takvom smijehu i posljedičnom unutarnjem miru.

Moj prvi junak, moj otac, često je govorio: “Ništa nije toliko loše da se tome nije moguće nasmijati”. Bio je strastven čovjek, a humor je nalazio i u najmračnijim trenucima. Moj je otac proživio veliku gospodarsku krizu, “lažni rat” 1939. godine, Drugi svjetski rat, Hladni rat i na poslijetku vlastiti rat s Alzheimerovom bolešću. Ali, čak je i u stanju demencije bio sposoban pronaći humor: potreba za smijehom toliko je snažna i toliko svojstvena čovjeku.

Henri Bergson je u eseju *O smijehu* zapisao da je smijeh autonomna reakcija iz dubine reptilskog dijela mozga te da je izazvana spoznajom vlastite smrtnosti. Deepak je na stranicama ove knjige to uspio sjajno dramatizirati u liku Mickeyja Fellowsa, komičara prisiljenog suočiti se s vlastitim najmračnijim strahovima. Deepak pokazuje da na ovom svijetu postoji tama i da je komedija svijeca; potiče nas meditirati na svijecu, a ne na tamu.

Zašto se Bog smije? Shvaća šalu.

Mike Myers

ZAŠTO SE BOG SMIJE?

1

Milost blista poput zrake svjetlosti. Prodire kroz univerzum, nesputana udaljenošću ili tamom. Vi je ne vidite, ali ona zna kamo ide. Njezina zagonetna moć u svakom trenutku može nekoga dodirnuti.

Čak i Mickeyja Fellowsa.

Mickey je toga dana jurio kroz Dolinu u svojem crnom kadilaku Escalade, krajičkom oka motreći moguću pojavu policije. Zrake losenđeleskog sunca blještavo su se odbijale od ceste, ali je za Mickeyja, iza zatamnjenih stakala i tamnih sunčanih naočala, mogao biti i sumrak.

“Ponovi”, promrmljao je u mobitel.

“Vlasnici kluba nisu zadovoljni. Kažu da novi materijal nije smiješan. Žele staroga Mickeyja.” Bila je to Alicia, njegova agentica.

“Nek’ se nose. Trebali bi mi poljubiti pozadinu jer sam se uopće udostojao doći.”

Mickey Fellows imao je ponude od dva studija. Njegov zadnji razvod stigao je na naslovnicu časopisa *People*. U klubovima komičara radio je samo zato da bi održao osjećaj za publiku.

Alicia nije odustala. “Ne bi se trebao tako postaviti. Jednoga dana bi mogao zatrebati te klubove.”

“Bože sačuvaj.” Mickey je zapalio još jednu cigaretu, Merit s aromom mentola.

Bog je u prednosti jer odjednom vidi sve živote, što briše sve razlike. Kad biste ljudsku vrstu mogli pogledati s beskonačne udaljenosti, vidjeli biste da je Običan Čovjek toga dana bio na autocesti. Kao i drugi, Mickey nije mnogo razmišljao o svojoj duši. Nije se želio suočiti sa svojim bolnim istinama pa se gotovo neprestano uspijevao zaokupljati nečime.

Tada je zaključio kako je vrijeme za smijeh. “Imam jedan dobar”, rekao je svojoj agentici. “Mojemu djedu je osamdeset godina i još uvijek ima seksualne odnose skoro svaki dan. U ponedjeljak je skoro imao odnos, skoro ga je imao u utorak, skoro ga je imao u srijedu.”

Alicia je šutjela.

“Mislim da imam drugi poziv”, rekao je Mickey.

“Ne, nemaš.”

“Ovaj put se ne šalim”, rekao je Mickey. “Pričekaj.” Pritisnuo je tipku. “Halo?”

“Je li to Michael Fellows?”

“Koga zanima?” Neznanci su se neprestano dokopavali njegova broja.

“Zovem iz bolnice Cedars-Sinai.”

Mickey je osjetio kako mu se grašak znoja slijeva niz vrat. Čvršće je stegnuo volan. “Da?”

U nekoliko sekundi između predstojeće katastrofe i njezina udara u Zemlju zapanjujuće mnogo misli može projuriti kroz vaš um. Mickey se vidio na prošlotjednom godišnjem zdravstvenom pregledu. Suprugino lice bljesnulo mu je pred očima jasno kao da nisu razvede-

ni već pet godina. Rak, AIDS, prometna nesreća. Kotač sudbine se okretao, a strelica je bila pred zaustavljanjem.

“Žao mi je, gospodine Fellows. Riječ je o vašemu ocu.”

“Je li pao? Netko je trebao paziti na njega”, rekao je Mickey. Ocu je bio angažirao domaćicu koja je trebala stalno biti uz njega, mirnu gospođu iz Gvatemale koja je slabo govorila engleski.

“Vaš otac je primio najbolju skrb u hitnoj službi. Učinjeno je sve što je bilo moguće kako bi ga se vratilo u život, ali nije bilo moguće spasiti ga.”

Mickey nije čuo zadnje riječi. Čim je glas rekao “učinjeno je sve što je bilo moguće”, tutnjanje u njegovim ušima nadjačalo je sve ostalo.

“Kad je umro?”

Glas s druge strane telefonske linije, ženski, vjerojatno medicinska sestra, počeo je objašnjavati, ali ju je tutnjanje nadjačavalo.

“Pričekajte malo”, rekao je Mickey skrenuvši na odmorište. Duboko je udahnuo i odmahnuo glavom, poput plivača koji izbacuje vodu iz ušiju. “Biste li ponovili?”

“Bolničari su ga dovezli onesviještenog. Doživio je jak srčani udar. Vaše je ime bilo u njegovu novčaniku, kao ime najbližeg srodnika.”

Mickey je osjetio blagu mučninu. “Je li patio?”

Glas je nastojao zvučati utješno. “Ako vas to imalo tješi, takav je srčani udar najčešće brz, traje manje od minute.”

Minute koja je prolazila satima, pomislio je Mickey. “U redu, odmah dolazim. Hoću li ga zateći u hitnoj službi?”

Ženski je glas odgovorio potvrdno i Mickey je prekinuo vezu. Vratio se na cestu i pojurio prema sljedećem izlazu. Vijest ga je šokirala, ali nije zaplakao. Zapravo nije znao što bi osjećao. Larry. Starac. Mickeyjeva je majka umrla mlada, od raka dojke. Njezina mu je strana obitelji bila sklona. S druge strane, otac mu je bio čvrst kao stijena. Vic se nepozvan pojavio u Mickeyjevoj glavi.

Sredovječna žena umre od srčanog udara. Kad stigne u nebo, Bog joj kaže: "Dogodila se strašna pogriješka. Ti ne trebaš umrijeti još četrdeset godina."

Žena se probudi i pođe kući. Zaključa kako bi mogla dobro izgledati kad je već toliko dug život pred njom. Stoga pođe na plastičnu operaciju – face-lifting, operacija grudi, zatezanje trbuha, sve što se već radi. Dva mjeseca poslije prelazi ulicu i udari je autobus.

Kad taj put stigne u raj, kaže Bogu: "Što se dogodilo? Trebala sam živjeti još četrdeset godina."

A Bog kaže: "Mabel, jesi li to ti?"

Mickey je inače nalazio utjehu u vlastitim vicevima, ali je ovome uslijedio val grizodušja. Nije bio trenutak za humor, ali je njegov um ipak tako funkcionirao. To nije mogao spriječiti.

U čekaonici hitne službe vladala je napetost, zrak je bio zasićen patnjom. Očajnička lica pogledavala su svakoga tko bi prošao, nadajući se liječniku. Mickey je prišao prijamnom šalteru. Kad je sestra čula njegovo ime, rekla je: "Primitite moju sućut, gospodine Fellows. Pođite za mnom, molim vas."

Povela ga je kroz niz vrata, niz hodnik duž kojega su stajali ležajevi na kotačima. Na jednome od njih sjedio je dječak glave omotane krvavim zavojima i tiho stenjao. Stali su pokraj vrata na kraju predvorja, a sestra je stala pokraj njega.

“Jeste li spremni?” upitala je.

“Dajte mi trenutak, molim vas”, rekao je Mickey.

“Koliko god vam je potrebno. Liječnik će biti unutra kad budete spremni”, promrmljala je.

Želeći se smiriti, Mickey je pokušao zamisliti kako će Larryjevo lice izgledati u smrti. No, umjesto toga mu je u misli došao još jedan vic.

Bog i vrag svađali su se zbog ograde koja je dijelila raj i pakao. “Tvoja strana se ruši”, rekao je Bog. “Pogledaj.”

“Pa što?” odvratio je vrag.

“Obojica smo odgovorni za održavanje svoje strane. Moja je savršena.”

Vrag je ravnodušno slegnuo ramenima. “Pa, što ćeš poduzeti?”

“Ako me prisiliš, angažirat ću odvjetnika i tužiti te”, rekao je Bog.

Vrag se samo nasmijao. “Ma, molim te! Gdje ćeš ti pronaći odvjetnika?”

Mickey se tiho nasmijao, a tada je shvatio što čini. “Isuse, zašto se ne mogu ponašati normalno?” promrmljao je.

“Molim?” upitala je sestra.

“Ništa. Ući ću. Hvala vam.”

Mickey u svojih trideset i sedam godina još nije vidio truplo. Svjetlo u prostoriji bilo je prigušeno. Tijelo je ležalo pod plahatom, na stolu.

Isuse, tata. Nisi me mogao upozoriti?

Zapanjilo ga je kako smrt smiri ozračje. Mickey se zamislio o tome i obuzdavao drhtanje. Vonj dezinficijensa činio je prostoriju hladnijom no što je bila. Minute su prolazile. Mickey se uštupnuo kako ne bi domislio još koji vic.

Katolik, protestant i Židov umru i pođu u raj. Na vratima raja sveti Petar kaže...

Netko se tiho nakašljao pokraj njega. "Gospodine Fellows? Ja sam doktor Singh."

Vic je izletio iz Mickeyjeva uma. Okrenuo se prema Indijcu u zelenoj bolničkoj odori, sa stetoskopom oko vrata.

"Ne želim smetati", promrmljao je mladi liječnik. Izgledao je kao da bi mu moglo biti dvadeset godina da nije bilo čekinjaste crne brade.

Mickey je osjetio ubod grizodušja. *Misli da sam molio.*

Liječnik je utješno mahnuo rukom. "Možete se približiti ako želite", rekao je. Ni jedan ni drugi nisu govorili dok je liječnik odmicao plahu.

Mickeyju je bilo gotovo onoliko teško pogledati koliko se plašio da će biti. Njegov otac gotovo kao da je spavao. Još nije poprimio blijedu boju. Čak je i u sedamdesetoj pomno pazio te cijele godine održavao finu preplanulost.

"Izgleda smireno."

Dr. Singh je kimnuo. "Zanima li vas što se točno dogodilo? Ja nisam radio kad su ga dovezli, ali sam pogledao njegov karton. Članovi obitelji katkad žele doznati pojedinosti."

"Ponešto", rekao je Mickey. Pitao se bi li većina sinova posegnula pod plahu kako bi primila oca za ruku. Larryjeve su ruke bile prekrižene na prsima. Bi li bilo više jezivo ako bi koža bila topla ili ako bi bila hladna?

"Bio je to akutni infarkt miokarda. Jak srčani udar, oko dva sata poslijepodne. Bolničari su stigli za manje od pet minuta. Ali, vaš je otac vjerojatno bio mrtav prije no što se srušio na pod."

Mickey je rekao: “Dakle, bilo je brzo.”

“Vrlo brzo.”

Možda je to objašnjavalo izraz Larryjeva lica, koji zapravo nije bio spokojan, već – Mickey je primijetio – blago iznenađen. Ako bi vam se srce rasprskavalo i ako biste osjećali neizdrživu bol, biste li izgledali tek iznenađeno? Mickeyju je odjednom došla nova zamisao i zatekla ga nespremnog.

Nisam mrtav, glupane. Samo se šalim i silno sam se potrudio. Shvaćаш šalu, zar ne? Ti, ako nitko drugi.

Mickey je morao suspregnuti iznenađan poriv da prevrne stol i sruši svojega oca na pod.

Ovo nije smiješno, gade perverzni, viknuo bi. A Larry bi, ustajući i otresajući prašinu, prasnuo u svoj tipičan gromoglasni smijeh.

Tada je Mickey krajičkom oka opazio izraz liječnikova lica. Je li opazio napetost? Mladi je liječnik možda bio neiskusni – možda ni sâm nije vidio mnogo smrti. Mickey nije mogao procijeniti. Ali, u jedno je bio siguran. Ta situacija nedvojbeno nije bila vic.

Tri dana poslije Mickey je otišao zatvoriti očev stan. Bio je to maleni stan s jednom spavaćom sobom, u sklopu umirovljeničkog kompleksa u Culver Cityju. Isplatio je Lupe, domaćicu iz Gvatemale. Ona je zatekla Larryjevo tijelo.

“Ondje, *señor*”, rekla je pokazujući Larryjev omiljeni naslonjač, Barcalounger koji je Mickey pamti iz djetinjstva. Taj je naslonjač proživio ratove, a tamnoplava koža na rukonaslonima bila je izlizana i ispucana.

Dakle, odande si otišao, pomislio je Mickey.

Nakon što je Lupe otišla smijuljeći se u nelagodi – dao joj je stotku više i odvuкао isluženi usisavač u njezin automobil – nije imao razloga ostati. Zatvorio je pro-

zorske kapke prepriječivši put posljednjim slabašnim zrakama sutona. Isključio je termostat i osvrnuo se uokolo.

Još nešto?

Na očevu noćnom ormariću opazio je napola praznu bocu viskija. Na etiketi je pisalo "Jim Beam", ali kao da je jarkim slovima pisalo "Usamljenost". Mickey se pitao je li se njegov otac potkraj potpuno predao? U telefonskim je razgovorima uvijek zvučao vedro.

"Ne, ne moraš dolaziti ovamo. Tvoj stari je zdrav kao drijen i napet kao puška", rekao bi Larry. "Ili samo napet."

Mickey je odsutno ljuljao tekućinu boje jantara. Zapravo napet.

Kad je s bocom u ruci prošao kroz polumračnu dnevnu sobu, srušio se u izlizani naslonjač, otvorio bocu i otpio dug gutljaj. Podignuo je bocu zamišljajući zdravicu za preminule.

*U čast Sally, koja se odijeva u crno,
uvijek izgleda seksi i nikada se ne osvrće.
A kad Sally ljubi, ljubi toliko slatko
da ustaje i ono što nikada ne imaše stopala.*

Zdravica je, kao i sve zdravice, bila staromodna i pomalo pikantna. Larryju bi se svidjela.

"Nazdravlje", promrmljao je Mickey.

Nije bio svjestan da tone u san. Suton se predao noći. Boca viskija smjestila se u njegovu krilu. Nisu se čuli zvukovi majušnih stvorenja u drvenariji jer drvenarije nije bilo. U svakom slučaju, uprava zgrade savjesno je provodila dezinfekciju.

PROBUDI SE, MALI.

“Budan sam.”

Dokaži. Otvori oči.

Mickey je tek tada shvatio da su mu oči zatvorene. Slabašan sjaj blistao je s onu stranu njegovih kapaka. Kad ih je otvorio, opazio je da sjaj potječe od televizora koji je ocu darovao za Božić. Tko ga je uključio?

Ustao je, a boca viskija zvučno se otkotrljala na pod. No, Mickey nije obratio pozornost na to jer se televizor čudno ponašao. Zaslona je bio ispunjen sivim snijegom, ali to, samo po sebi, nije bilo čudno; jučer je otkazao uslugu kablovske televizije.

Čudno je bilo to što su se u maglovitom snijegu nazirali oblici. Mickey se sagnuo i bolje promotrio. Uspio je razabrati obris glave, a zatim dvije ruke.

Nemoj ga isključiti.

Nije uspio razabrati je li obris glave imao Larryjevo lice, ali je glas nedvojbeno pripadao njegovu ocu. A Mickey je zbog toga trebao uplašeno skočiti. No, on je umjesto toga osjetio olakšanje, jer je to bilo dokaz da sanja.

“U televizoru si”, rekao je Mickey podižući glas. Ako istakne apsurdnost sna, to će prekinuti čaroliju i on će se probuditi.

Nisam u televizoru. Ne govori gluposti. U čistilištu sam. Dopuštaju mi razgovarati s tobom.

“Tko?”

Božji ljudi.

“Vidiš ih?”

Ne sasvim. To nije jednostavno. Samo me poslušaj.

Mickey je oklijevao. Pogledao je prema tepihu te opazio kako se viski iz boce cijedi na pod. Osjetio je oštar miris alkohola, a to nije bilo dobro. Mickey je u jedno bio siguran: u snovima nije osjećao mirise.

“Isključujem”, promrmljao je.

Pritisnuo je tipku za isključivanje na daljinskom upravljaču, ali siva magla nije nestala, kao ni jedva vidljiv obris u njoj. Tada je jasnije razabrao ruke, pritisnute o zaslon s unutarnje strane.

Želim ti pomoći.

“Nije mi potrebna tvoja pomoć”, rekao je Mickey. Još je nekoliko puta pritisnuo tipku.

Zaboravi televizor. Televizor je tek način da doprem do tebe. Ti ne vjeruješ u vidovnjake. Ovo je bilo praktičnije.

Mickey je odmahnuo glavom. “Ti ne možeš biti moj otac. Prvo, to s čistilištem je sranje. Drugo, ...”

Ruke su se stisnule u šake i počele udarati po zaslonu. *Umukni. Nisam mislio na crkveno čistilište. Ovo je više kao kuća na pola puta. Ni ovdje, ni ondje. Shvaćaš?*

“Ne. Kako bih mogao shvatiti?”

Jedna je značajka toga bizarnog priviđenja bila uvjerljiva. Larry je uvijek bio naprasit, kao i glas. Počeo je vikati.

Mali, nemoj ovo upropastiti. Prestani se ponašati kao kreten i poslušaj me.

“U redu, u redu.” Mickey je ponovno sjeo u naslonjač.

“Slušam.”

Ovdje je drukčije.

“Vjerujem.”

Ne shvaćaš. I ne možeš. U jednom trenutku sjedim u tom naslonjaču u kojemu ti sjediš. U sljedećem trenutku cijela soba počinje nestajati. Zidovi se rasplinjavaju, a ja počinjem prolaziti kroz strop.

“Imao si srčani udar. Nisi to osjetio?”

Bol se izbriše iz sjećanja.

“Osim kad se ne izbriše”, sumnjičavo je rekao Mickey. *Ne prekidaj me. Uspinjao sam se sve dok nisam mogao pogledati dolje i vidjeti cijelu Zemlju, i sve na njoj. Vidio sam sve na dnevnoj i na noćnoj strani. Vidio sam sve uzraste, sve rase. Osjećao sam se nevjerojatno, ne možeš ni zamisliti.*

“Nisi ušao u svjetlost?” upitao je Mickey.

Ne. Pitao sam se što je s tim. Samo sam lebdio u svemiru, a Zemlja je bila sve manja i manja. Zaključio sam da se zacijelo približavam Bogu.

“Bog je u svemiru?” upitao je Mickey.

Glas se nije osvrnuo na to. Bio je sve uzbuđeniji.

Osvrtao sam se uokolo, ali ništa. Nije bilo Boga. Nije bilo anđela. A tada sam ga čuo. Mali, možeš li to zamisliti? Čuo sam Božji glas.

“Što je rekao?”

Nije rekao ništa. Smijao se.

“Kome se smijao, tebi?”

Ne. Nikome se nije smijao. Taj smijeh je bio posvuda. Ispunjavao je cijeli univerzum. Bila je to čista radost.

Glas je bio oduševljen, što uopće nije bilo nalik Larryju. To je u Mickeyju pobudilo nelagodu. Podsjetilo ga je na trenutak kad je svojega oca zatekao u suzama, na dan kad je umrla njegova majka. U svakom slučaju, što bi njemu trebalo značiti to da se Bog smijao? Komičari nasmijavaju ljude. To ne znači da su sretni. Smijeh je refleks, poput kihanja.

Glas je utihnuo na nekoliko sekundi. A tada je rekao: *Svi bi trebali čuti taj zvuk. Mali, to bi sve promijenilo.*

Mickey je ozbiljno sumnjao u to, ali ga nije ponovno prekinuo.

Glas je primio Mickeyjeve misli.

Ne šalim se. Sve dok se svijet ne nasmije s Bogom, ništa se neće promijeniti.

“Ništa se ionako neće promijeniti”, rekao je Mickey. Sagnuo se i uzeo bocu viskija s poda. Pomislio je potegnuti gutljaj, ali se ipak predomislio.

“Drago mi je da si dobro, tata”, rekao je. “Ali ja moram ići. Uživaj u čistilištu.”

Ne vjeruješ mi.

“Vjerujem da sam malo skrenuo u ludilo. Idem kući naspavati se. Za mnom je težak tjedan.”

Meni nije bio težak.

“Čestitam.”

Sine, ne možemo ovako završiti. Moj je pristup ograničen. Trebao bi me poslušati. Mogu ti pokazati što ti je činiti. Tada ćeš ga i ti čuti.

Mickey je već ustao i krenuo.

“Ako se Bog voli smijati, imam vic za njega”, rekao je. “Čovjek umre i ode u pakao. Vrag ga odvede u obilazak i tako sretnu devedesetogodišnjeg starca, čudaka koji je sjedio na klupi u parku. Ljubio se i grlio sa zanosnom dvadesetogodišnjakinjom.

Čovjek reče vragu: ‘Što se događa? Ovo nije pakao.’ Vrag mu odgovori: ‘Za djevojku jest.’”

Ha, ha.

Glas je zvučao malodušno, ali Mickey nije mario za to. Nije mogao zamisliti da se Bog smije, osim ako se ne smije kakvoj strahoti koju su ljudi napravili na Zemlji, a tada je taj smijeh bio okrutan. Ali vrag, *on* bi se mogao smiješiti, i to s dobrim razlogom.

Mickey je u grudima odjednom osjetio tugu. “Razočarao si me, Larry. Nikada mi nisi držao prodike. Pogriješio si mnogo puta, ali sam ti uvijek priznavao jedno. Nikada nisi bio licemjer.”

Mali, mogu se iskupiti za sve.

“Prekasno.”

Mickey je već bio na vratima. Maglovit sivi zaslon je pocrnio, a soba je utonula u tamu. Ruka mu je na trenutak oklijevala na kvaki. Glas ga je upozorio neka to ne upropasti. Što ako je to upravo učinio?